

A GÖRÖG TÖRTÉNELEM LEGRÉGIBB IDŐSZAKA

A GÖRÖGÖK BEVÁNDORLÁSA ÉS LETELEPEDÉSE

A görögök Ázsiából költöztek Európába. Az első görög törzsek bevándorlása új hazájukba az i. e. II. évezred kezdetén indult meg, és teljes ezer esztendőn át tartott. Beköltözésük néhány hullámban történt.

Az első bevándorló és letelepülő törzsek az akhajok, míg az utolsók a dórok voltak. Vándorlásuk idején a görög törzsek nemzetségekben, törzsekben és törzsszövetségekben éltek. Mivel állandó veszélyeknek voltak kitéve, ezért a törzsek egymás közt törzsszövetségre léptek, majd vezéreket és katonai vezetőket választottak.

A görög nép tehát a történelem előtti idők ködös szürkületében még vándor és félnomád életet élő indoeurópai nép volt, amely nyájával egyre délebbre ereszkedett, egészen a Balkán-félsziget legdélibb részéig. Így jutott érintkezésbe a korábban virágzó égei civilizációval, amelynek a krétai Knosszosz volt a legnagyobb központja. Ezek a görög törzsek mind közös nyelvet beszéltek, közös néven is nevezték egymást: helléneknek. Az ősi görög nyelvnek három fő ága ismeretes: a jóni, az eoli és a dór nyelvjárás. A letelepedés során a jónok értek legkorábban délre, és keveredtek a legyőzött művelt őslakókkal. A legismertebb jón nagyvárosok Athén és Milétosz voltak.

A dórok utoljára érkeztek a Földközi-tenger partvidékére. Ez a törzs volt a görögök között a legtömegesebb, a leghatalmasabb. Meghódították Közép-Görögországot, majd átkelve a Korinthoszi öblön, elfoglalták a Peloponnészosz félszigetet. Ezután tengerre szálltak, s szigetről-szigetre hajózva elfoglalták Kréta, majd Ródosz szigeteit, és eljutottak Kis-Ázsia partvidékeire is.

A görögök letelepedése azonban még az írott történelem kezdetei előtt lezajlott. Időszámításunk előtt a VII. században a görögök előtti civilizáció ősi világa már teljesen eltűnt Európa színpadjáról. Mikéne és Trója emléke már csak a mondákban élt. Az új görög világ nagy városai már Spárta, Athén, Korinthosz, Théba és Milétosz voltak.

Az i. e. I. évezred első századai óriási jelentőségűek voltak a Földközi-tenger egész keleti medencéjének fejlődése szempontjából.

Ebben az időben terjedt el a vas használata. A vaslemezes ekével nagy területeket lehetett felszántani, mégpedig nemcsak laza talajú, hanem kemény talajú területeken is, s ennek különösen Görögországban volt nagy jelentősége. Ugyanakkor a vasfejsze megkönnyítette a nagybani erdőirtást szántó föld céljára, ami szintén igen fontos volt, mert akkoriban Görögország területét sűrű erdők borították. Három évszázad alatt, az országban mindenütt nagyot fejlődött a földművelés és a kézművesség, s nőtt a lakosság száma is. A II. évezred végén egy alig észlelhető vagyoni rétegezés kezdődött. Az ősközösség felbomlott, és egy rabszolgatartó társadalom kezdett kialakulni. Már ekkor megtalálható a rabszolgák egy népes csoportja, és innen már csak egy rövid utat kellett megtenni az állam kialakulásáig.

Ebben az időben alakultak az első görög városállamok (a poliszok), amelyek legtöbbször egy völgykatlanban, félszigeten, vagy szigeten jöttek létre, és általában nagyon kisméretűek voltak. A legismertebb városállamocskák Közép-Görögországban Théba, Athén, Epirosz és Thesszália, a Peloponnészosz-félszigeten pedig Spárta, Korinthosz, Elisz, Árkádia és Messénia voltak. Kis-Ázsia égei tengerpartján Milétosz, Epheszosz és Smyrna voltak a legjelentősebbek.

Mivel a kisázsiai görögök közel éltek az ókori kelet fejlett kultúrájú országaihoz, átvették és tovább tökéletesítették a keleti népek vívmányait, minek következtében fejlődésük messze túlszárnyalta a balkáni Görögország kulturális fejlődését.

A Peloponnészosz félsziget legtermékenyebb földjeit a dórok foglalták el. Korinthoszbán, amely a Peloponnészosz félszigetet Közép-Görögországgal összekötő keskeny földszoroson épült, rendkívül kedvező földrajzi fekvése folytán korán fejlődésnek indult a kézművesség és a kereskedelem. A mértani díszítésű korinthoszi edények már a IX. század folyamán egyre gyakrabban tűntek fel Közép-Görögországban.

Az ókori Közép-Görögország területei közül legjobban az Attikai félsziget történelmét ismerjük. Az attikai kerámiákat a minták gazdagsága és a formatípusok bő választéka jellemzi. Az athéni fazekesség fejlődése azt mutatja, hogyan tökéletesedett az athéni kézművesség egyik fontos ága, de egyúttal közvetve annak is bizonyítéka, hogy fellendült a földművelés: abban az időben ugyanis a mezőgazdasági terményeket leginkább nagy agyagedényekben tárolták. A ránk maradt nagyméretű vázák rajzai az athéni arisztokrácia életéből vett jeleneteket örökítették meg. Ezen kívül gyakran még hadihajókat, tengeri csatajeleneteket és az athéni előkelőségek életéből ellesett mozzanatokot láthatunk rajtuk.

A NAGY GÖRÖG GYARMATOSÍTÁS

Bár Görögországban minden talpalattnyi földet jól megmunkáltak és kihasználtak, és a kézművesség is fejlett volt, az éhezők és nyomorgók száma mégis egyre szaporodott. Számukra nem volt megélhetés sem a szűk határu falvakban, sem a túlnépesedő városokban. Egyedüli kiútnak az látszott, ha a lakosság egy része elhagyja Görögországot, kitelepül, és alkalmas helyen telepedik le, azaz új településeket: gyarmatokat létesít. A kitelepülés fő okai tehát, az ország szegénysége, a görög szárazföld túlnépesedése, az adósrabságtól való félelem, és a kereskedelmi kapcsolatok kiterjesztése voltak. Ezek az okok miatt az i. e. VIII. században a görögök tömegesen vándoroltak el, s ez az elvándorlás egészen az i. e. IV. századig tartott. Azokat az új településeket, amelyeket a görögök 'hazájukon kívül', vagyis a szárazföldi Görögország és a hozzá tartozó szigetvilág területén kívül létesítettek, gyarmatoknak nevezzük, míg a lakosság egy részének kivándorlását ezekre az új településekre gyarmatosításnak.

A görög gyarmatosítás fő irányai a Fekete-tenger partvidéke, Dél-Itália és Szicília partvidéke, az Adriai-tenger északi partja, és a mai Dél-Franciaország tengerpartja voltak. Még akinek volt is valamennyi földecskéje, csak megfeszített munkával biztosíthatta létét. Ezeknek a kisembereknek a véleményét fejezte ki Hésziodosz az i. e. VII. században élt paraszt költő:

Ínség az örök vendég annál, aki tétlen...
...Végezd mindig kedvvel munkád
évről évre, hogy étellel teljék meg a csűröd.
Gazdaggá tesz a munka, a nyáját is az gyarapítja,
Dolgozzál, s jobban kedvelnek az istenek akkor
És a halandók is, de a lustáktól iszonyodnak.
Nem szégyen dolgozni, de szégyen tétlenül élni.

Az egyre jobban elszaporodó kisparaszti birtok nem győzte a versenyt az arisztokrata nagybirtokkal, s mind jobban eladósodott. Ezért a fizetni nem tudó szerencsétlen adósnak nemcsak a földjét foglalták le, hanem magát az adóst is rabszolgájukká tették. Ezt nevezték adósrabszolgaságnak.

Tudnunk kell, hogy még a gazdagok közül is sokan kivándoroltak, főleg azok, akik ellenségei voltak a fennálló rendszernek. A politikai harcban legyőzött arisztokraták (az ókori társadalom legvagyonosabb rétege) szintén elhagyták hazájukat, gyakran híveikkel és rokonságukkal együtt. A görög gyarmatok kezdetben teljesen földművelő jellegűek voltak, csak anyaországukkal tartottak fenn kereskedelmi kapcsolatot. Földművelő telepek voltak például azok a görög gyarmatok, amelyeket az i. e. VIII. században alapítottak a megarai dórok a Bosporos-tengerszorosban Byzántion néven. A jó termőföldjéről híres Dél-Itália és Szicília partvidékén alapított görög gyarmatok eleinte szintén földművelő jellegűek voltak.

Idővel a gyarmatvárosok maguk is berendezkedtek kézműipari termelésre. A gyarmatosítás azzal, hogy kiterjesztette a hellén világ határait és erősítette más törzsekkel és népekkel való kapcsolatait, mind az anyavárosokban, mind a gyarmatokon felgyorsította az áruterelés növekedését, és jelentős befolyást gyakorolt a tengeri hajózás, illetve a kereskedelem fejlődésére. Nagyméretű gyarmatosítást folytatott például Milétosz, mely a hagyomány szerint több mint 60 gyarmatot alapított! Az ebben az időben alapított telepekből, melyekből hasonlóan nagy és gazdag város lett, mint az anyaváros, kiemelkedett Syracusae, a korinthusiak szicíliai gyarmata. A görög gyarmatok ugyanolyan független városállamok (polisok) voltak, mint anyavárosaik. A gyarmatok és az anyavárosok kapcsolata rendszerint baráti vagy szövetséges volt, de nem zárta ki a fegyveres összetűzések lehetőségét sem.

A görögök az Adriai-tengerparton is alapítottak gyarmatokat. Ezek Issa (Vis), Phárosz (Hvar), Korkyra (Korčula), Epidauros (Cavtat), Tragurion (Trogir) és Salonae (Solín) voltak.

Dél-Itália gyarmatosításában az i. e. VIII. Század folyamán Görögország számos városa és területe vett részt. Spártából is költöztek át lakosok, ők alapították Teras (Tarentum) gyarmatát. Achaia lakói a tengerparton Sybarist és Krotont alapították meg. A görögök Itália nyugati partján több gyarmatot hoztak létre, köztük Neapoliszt (Új Várost). Egész Dél-Itáliát már az i. e. VI. században 'Nagy-Görögországnak', később pedig latinosan 'Magna Graeci'-ának nevezték.

Forrásanyag:

H. G. Wells: A világtörténet alapvonalai. Geniusz, Budapest, 1925.

Gyóri Anna: Régen volt, hogy is volt. Tankönyvkiadó, Budapest, 1981.